

Invandrarna och den svenska arbetsmarknaden

Den kompetens som invandrarna besitter har ofta förblivit osedd av arbetsgivaren. Denna strukturella diskriminering förklaras med hänvisning till kulturella stereotyper, skriver Klas Gustavsson.

Den övergripande frågan är förstås i vilken utsträckning invandrare utestängs från den ordinarie arbetsmarknaden. Sett ur ett längre tidsperspektiv kan man se att mellan 1950-talet och mitten av 1970-talet var invandrarnas sysselsättningsnivå ofta högre än de inrikes föddas. Detta var under en period då invandringen huvudsakligen bestod av arbetskraftsinvandring (Ekberg & Hammarstedt 2002, Knocke 1994a). Sedan konjunktur nedgången i mitten av 1970-talet och fram till det ekonomiskt svåra 1990-talet har den övergripande trenden varit att invandrarnas sysselsättningsnivå ständigt sjunkit. Detta trots 1980-talets högkonjunktur och den samtidigt stora efterfrågan på arbetskraft. Denna negativa trend intensifierades kraftigt under 1990-talet. I tabell 1 framgår att den stora skillnaden finns mellan europeiska och icke-europeiska invandrare (SOU 2000:37, Hjerm 2002).

Tabell 1. Genomsnittliga antalet arbetslöshetsdagar för sverigefödda, europeiska invandrare och utomeuropeiska invandrare 1992-1997. (Källa: Rörlighetsdatabasen, SOU 2000:37.)

	Sverigefödda	Europeiska invandrare	Utomeuropeiska invandrare
1992	20,6	24,5	46,6
1993	28,4	34,2	63,8
1994	28,5	33,7	64,8
1995	27,8	34,0	68,9
1996	26,9	32,8	67,9
1997	25,4	31,3	64,8

Vid 1990-talets ingång var andelen reguljärt sysselsatta utomeuropeiska invandrare 60 procent, för att 1997 ha sjunkit till cirka 32 procent. Här är skillnaden gentemot den svenskfödda befolkningen markant (SOU 2000:37). Med konjunkturvändningen mellan 1994 och 1995 har arbetslösheten för samtliga tre grupper minskat, vilket redovisas i tabell 2.

Klas Gustavsson är fil kand i praktisk filosofi och har varit forskningsassistent i Arbetslivsinstitutets trenduppdrag. Han ingår i tidskriften *Fronesis* redaktion.
E-post: Klas.Gustavsson@Fronesis.nu

Tabell 2. Förändringar av arbetslöshetstalen 1997-2002 (första kvartalet). Procent av respektive grupp i arbetskraften i åldrarna 20-64 år. (Källa: Statistiska centralbyrån, Nelander & Goding 2003.) Tabellen är delvis beskuren.

	Kvinnor			Män		
	1997	2002	Förändring	1997	2002	Förändring
<i>Född i Sverige</i>						
Två svenskfödda föräldrar	6,6	2,7	-3,9	8,1	3,9	-4,2
En utrikesfödd förälder	6,7	3,5	-3,2	9,5	5,1	-4,4
Två utrikesfödda föräldrar	7,8	3,8	-4,0	9,5	6,1	-3,4
<i>Summa födda i Sverige</i>	6,8	2,8	-4,0	8,5	4,1	-4,4
<i>Född i övriga Norden</i>						
Vistats i Sverige i minst tio år	8,5	2,6	-5,9	10,4	6,0	-4,4
Vistats i Sverige i högst nio år	..*	..*		..*	..*	
<i>Summa födda i övriga Norden</i>	8,5	2,8	-5,7	11,2	6,1	-5,1
<i>Född i Europa m m**</i>						
Vistats i Sverige i minst tio år	11,1	5,0	-6,1	10,7	5,9	-4,8
Vistats i Sverige i högst nio år	44,1	11,4	-32,7	30,4	8,2	-22,2
<i>Summa födda i Europa m m</i>	21,1	7,5	-13,6	17,9	7,0	-10,9
<i>Född i övriga världen</i>						
Vistats i Sverige i minst tio år	12,9	10,3	-2,6	19,5	11,3	-8,2
Vistats i Sverige i högst nio år	42,7	16,8	-25,9	41,0	10,1	-30,9
<i>Summa födda i övriga världen</i>	22,6	12,1	-10,5	29,5	11,0	-18,5
<i>Samtliga</i>	7,7	3,3	-4,4	9,5	4,5	-5,0

* Antalet i urvalet alltför litet.

** Övriga Europa, USA, Kanada, Japan, Australien eller Nya Zeeland.

Det är tydligt att de senaste årens högkonjunktur inneburit en väsentlig sänkning av arbetslöshetsnivåerna också för de invandrade grupperna. Att minskningen är större hos de invandrade kvinnorna (undantag utomeuropeiska) än männen kan förklaras med hänvisning till att mätperioden för tabellen startar 1997, samtidigt som den offentliga sektorn ligger i en senare konjunkturfas. Minskningen av männens arbetslöshet påbörjades i ett tidigare skede.

Trots den positiva utvecklingen ser vi att invandrargrupperna fortfarande har en mycket högre arbetslöshetsnivå än de infödda svenskarna. Bland de inrikes födda är det värt att notera att de som har svenskfödda föräldrar alltså har en högre arbetslöshetsnivå än de med endast en svenskförälder. De sistnämnda har i sin tur en lägre arbetslöshetsnivå än de som fötts med två utrikes födda föräldrar. Vi ser att de nordiska invandrarna har den lägsta arbetslöshetsnivån av samtliga grupper och att invandrarna i kategorin ”övriga världen” alltså är den mest utsatta gruppen.

Samma trend slår igenom om man jämför inträdesåldern på arbetsmarknaden mellan invandrare och svenskar. I en undersökning över året 1999 framgår det att svenskar födda med minst en förälder född i Sverige uppnådde en 70-procentig förvärvsintensitet vid en ålder av 25 år (män) och 26 år (kvinnor). Samma nivå uppnåddes av invandrare från de nordiska länderna vid 28, respektive 30 år. Män från Turkiet eller Bosnien-Hercegovina uppnådde 70-procentstrecket först vid 31 års ålder, medan kvinnorna från samma länder aldrig nådde denna nivå. Detsamma gällde för män och kvinnor från bl a Afrika, Libanon, Iran och Irak (Hedin 2001).

1990-talet – ett förlorat decennium

Trots att vi under den senaste högkonjunkturen sett en vändning i invandrarernas sysselsättningsgrad, vill jag uppehålla mig vid vad som hände under 1990-talet. Detta är ett val som framförallt motiveras av de ramar som den befintliga forskningen anger. Det är också vanskligt att dra några säkra slutsatser om pågående trender från statistiska förändringar som ligger väldigt nära i tiden. En trend är ju något annat än en tillfällig fluktuation. Snarare än något kontingent, utgör en trend ett skönjbart mönster. Det är detta mönster av etnisk segregation som jag kortfattat vill beskriva utifrån olika studier över 1990-talets svenska arbetsmarknad.

Under 1990-talet har invandrarna som grupp haft en mindre gynnsam utveckling i förhållande till övriga befolkningen, vad det gäller trygghet i anställningsformer, förvärvsinkomster, självskattad ohälsa och upplevelse av ångslan, ångest och oro, se tabell 3 (SOU 2001:79).

Tabell 3. Välfärdsresurser för utrikesfödda. Procent av 16-84 år om inte annat anges. (Källa: SOU 2001:79.) Tabellen har beskurits.

	1990-talets början	1990- talets slut	Välfärd under 1990- talet i relation till övriga befolkningen
<i>Hälsa</i>			
Självskattad ohälsa	38	36	Sämre
Långvarig sjukdom	48	48	Likartad
Ängslan, oro, ångest	18	29	Sämre
<i>Utbildning</i>			
Lågutbildade	33	29	Likartad
<i>Arbete</i>			
Sysselsatta (16-64 år)	70	55	Sämre
Arbetsökande (16-64 år)	6	13	Sämre
Tidsbegränsad anställning (an- ställda 16-64 år)	12	25	Sämre
Fysiskt krävande arbete (syssel- satta 16-64 år)	39	36	Likartad
Jäktigt arbete (sysselsatta 16-64 år)	60	67	Likartad
Lön per timme, kronor	85	108	Sämre

En intressant iakttagelse är att andelen lågutbildade minskat under 1990-talet och att andelen lågutbildade är jämförbar med den övriga befolkningen.

Att arbetslösheten steg bland den invandrade delen av befolkningen måste givetvis förstås mot bakgrund av den allmänna konjunkturedgången. Vi måste också ha i minnet att den stora flyktinginströmningen till Sverige inföll mellan åren 1992 och 1994, det vill säga under den period då konjunkturläget var som mest ansträngt. Men detta kan inte förklara det faktum att 1990-talskrisen, också i högre grad än för den inrikes födda befolkningen, kom att drabba de invandrare som vid decenniets ingång redan var etablerade på arbetsmarknaden. Mikael Hjerm har på uppdrag av Integrationsverket genomfört en studie över invandrarnas situation på den svenska arbetsmarknaden under perioden 1990-1997. I undersökningen studeras två invandrargrupper, vilka ställs mot en kontrollgrupp av inrikes födda. Den första invandrargruppen består av personer som invandrat till Sverige mellan åren 1968 och 1974, alltså under en period som dominerades av arbetskraftsinvandring. Den andra gruppen består av personer som invandrat mellan åren 1987 och 1990, det vill säga under en period som istället kännetecknades av flyktinginvandring. Samtliga personer var förvärvsarbetande vid mätperiodens början. Studien omfattar alltså bara personer som redan tagit sig in på den svenska arbetsmarknaden.

Studien visade att hälften av dem som sent invandrade stod utanför arbetsmarknaden 1993. De tidigt invandrade hade en mindre dramatisk nergång, men samtidigt en klart sämre utveckling än de inrikes födda där ändå en femtedel stod

utanför arbetsmarknaden. Under åren för konjunkturvändningen är utvecklingen i förvärvsintensitet likartad för alla tre grupperna. Att utvecklingen under den senare perioden är fortsatt negativ för kvinnorna kan delvis förklaras med hänvisning till dessas sektorstillhörighet. Kvinnorna är i högre utsträckning än männen sysselsatta inom den offentliga sektorn, vilken under dessa år var hårt ansatt av personalnedskärningar till följd av saneringen av de offentliga finanserna.

Det slående i Integrationsverkets utredning är att den svenska arbetsmarknaden inte bara verkat segregering i det avseendet att den gör det svårt för invandrare att slå sig in. De invandrare som lyckats ta sig in på arbetsmarknaden har mycket svårare än den svenskfödda befolkningen att stanna kvar. Sent invandrade med tre års anställningstid med samma arbetsgivare blev till exempel i större utsträckning arbetslösa än inrikes födda med bara ett års anställningstid. Inte heller en hänvisning till personernas olika utbildningsnivå kan förklara dessa segregeringstendenser. Generellt är utbildningsnivån bland den invandrade befolkningen högre än i gruppen med inrikes födda. Hjerms och Integrationsverkets utredning konstaterar att sent invandrade med forskarutbildning under undersökningsperioden drabbades lika hårt av arbetslöshet som inrikes födda med enbart grundskoleutbildning.

Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) har i rapporten ”Rätt man på fel plats”, utifrån en enkätundersökning genomförd av Statistiska centralbyrån (SCB), kartlagt arbetssituationen för akademiskt utbildade personer födda utanför EU/EES-området (Berggren & Omarsson 2001). I utredningen studerades personer som invandrade till Sverige under åren 1991-1997. Personerna var mellan 26 och 45 år gamla och hade som lägst treårig högskoleutbildning. Man kunde konstatera att 40 procent av de utlandsfödda akademikerna hade ett arbete som motsvarade deras utbildningsnivå. Motsvarande siffra för de svenskfödda var 90 procent. I utredningen konstateras att de invandrade akademikerna i större utsträckning än de inrikes födda befann sig i arbetslöshet eller arbetsmarknadspolitiska program (15 respektive 2 procent) och studier (18 respektive 3 procent).

Detta nedslående resultat kan inte enkelt förklaras med hänvisning till svårigheten att värdera gångbarheten i ursprungslandets högskoleutbildning. Med hänsyn till de värderingssystem för utländska högskoleutbildningar som Högskoleverket ansvarar för kan man konstatera att för dem med teknisk/naturvetenskaplig utbildning som har en utbildning som är jämförbar med motsvarande utbildning i Sverige, är chansen att få ett jobb motsvarande utbildningsnivån bara 56 procent.

I AMS-utredningen kartläggs också var de invandrare som befinner sig i ett arbete med lägre kvalifikationer än personens utbildningsnivå motsvarar befinner sig. Här framkommer att en tredjedel av invandrare med teknisk och naturvetenskaplig utbildning arbetar inom sektorn industri, teknik och bygg. Hälften av de med högskoleutbildning inom vård och omsorg, och en tredjedel av de med peda-

gogisk utbildning, arbetar inom sektorn för vård och omsorg. Av invandrare med samhällsvetenskaplig utbildning arbetar ca 70 procent med servicearbete.

Slutsatsen i utredningen är alltså nedslående i det att den visar på en genomgående uteslutning av akademiskt utbildade invandrare från de kvalificerade arbetena. Rätt man (eller kvinna) befinner sig alltså på fel plats. Trots detta måste det ses som positivt att det ofta handlar om fel plats i rätt sektor. Det är med andra ord möjligt att genom en kompetensinventering från arbetsgivarnas sida upptäcka den kvalificerade arbetskraft som underutnyttjas. Ett annat förslag är att minska den statistiska diskrimineringen – det vill säga den diskriminering som bottnar i att en enskild individ tillskrivs egenskaper som påstås vara utmärkande för den grupp hon själv tillhör – har handlat om kompetensvalidering.

Om trenden har varit att de sent invandrade har haft svårare att ta plats på arbetsmarknaden än såväl tidigt invandrade som infödda, så är situationen annorlunda när det gäller utbildningen. Under 1990-talet har de sent invandrade i större utsträckning än de andra båda grupperna varit studerande. Det är begripligt att de nyanlända invandrarna haft ett större behov av att förbättra sina kunskaper i svenska eller komplettera sin utländska utbildning. Det är också troligt att flera av dessa invandrare, med sin särskilt utsatta position på arbetsmarknaden, i frånvaro av förvärvsarbete valt att studera för att skaffa sig en alternativ inkomstkälla. De tidigt invandrade har däremot i lägre utsträckning än de inrikes födda varit studerande (Hjern 2002).

Det är intressant att se att detta mönster också går igen när det gäller arbetsmarknadspolitiska åtgärder. AMS har som direktiv att prioritera särskilt utsatta grupper på arbetsmarknaden vid antagningen till arbetsmarknadspolitiska program. Denna politiska inriktning har gjort att de invandrare som emigrerat sent är väl representerade inom dessa åtgärder. Däremot har de nordiska invandrarna och de tidigt invandrade i relativt liten utsträckning fått ta del av dessa insatser. Detta har gjort att invandrargrupper från t ex Mellersta Östern och Sydeuropa, vilka har en svårare arbetsmarknadspolitisk situation än infödda svenskar, ofta hamnat utanför åtgärderna (Ekberg & Rooth 2001).

Ett annat intressant område att studera i relation till den etniska segregeringen är egenföretagandet. Var åttonde svenskt företag drivs idag av en person med invandrarbakgrund, det vill säga en person som själv invandrat eller har minst en utlandsfödd förälder (Levin m fl 2001). Detta gör invandrarna något underrepresenterade bland egenföretagarna. Bland de nystartade företagen är däremot andelen större, vilket gör personer med invandrarbakgrund överrepresenterade bland nyföretagarna (SOU 1999:49). Företag som drivs av personer med invandrarbakgrund är överrepresenterade i sektorena för handel, hotell och restaurang, samt för transport och kommunikation. I den senare kategorin är det mindre taxibolaget det typiska företaget. Företag som drivs av personer med invandrarbakgrund är tydligt underrepresenterade inom området för finans- och företags-tjänster, samt för andra kunskapsintensiva sektorer.

Personer med invandrarbakgrund startar oftare än övriga egenföretagare företag av arbetsmarknadsskäl, det vill säga som ett sätt att undvika arbetslöshet. Bland de utlandsfödda företagarna uppger 22 procent detta motiv för verksamhetens etablering. Bland de företagare som själva är födda i Sverige, och vars föräldrar också är det, är motsvarande andel 13 procent.

Utestängningen från arbetsmarknaden och marginaliseringen av utbildade invandrare har alltså i viss utsträckning bidragit till ett ökat egenföretagande. Arbetslösheten har tvingat invandrare att söka alternativa försörjningskällor. Det mönster av etnisk delning, som varit tydligt på arbetsmarknaden och som innebär att invandrare i stor utsträckning utestängs från kvalificerade arbeten, kan kännas igen inom småföretagarsektorn. Också här ser vi hur invandrare är kraftigt underrepresenterade i de kunskapsintensiva branscherna.

Strukturella förskjutningar och etnisk diskriminering

Vi har sett att invandrarnas situation på arbetsmarknaden delvis är konjunkturberoende. Men det finns samtidigt, sedan 1970-talets mitt, en övergripande och konjunkturoberoende trend av etnisk diskriminering och segregation. Woukko Knocke hänvisar till fem förklaringsfaktorer som utgör olika delförklaringar till invandrades utstötning från den svenska arbetsmarknaden. Det handlar om (1) strukturomvandlingen på arbetsmarknaden, (2) integreringen av ny teknik i arbetsprocessen, (3) konjunkturedgångens olika effekter på skilda sektorer, (4) invandrades uteslutning från företagets internutbildningar, samt (5) förtidspensionering och långtidssjukskrivning till följd av förslitningsskador (Knocke 1994a).

Debatten om arbetsmarknadens trender har under flera års tid kretsat kring frågan om industrisamhällets omvandling. Det har talats om postindustrialism (Bell 1973), nätverkssamhälle (Castells 1999) och den nya ekonomin. Här är inte plats för att ytterligare kommentera denna omfattande och begreppsstinna debatt, men vi kan konstatera att ett grundläggande antagande i denna diskurs är att det på de utvecklade ekonomiernas arbetsmarknader har skett en förskjutning från traditionell tillverkningsindustri till informations-, kommunikations- och tjänstesektorerna. Denna övergripande trend måste också tas i beaktande vid en analys av förklaringarna till invandrades utsatta position på den svenska arbetsmarknaden.

Vi vet att de enda näringsgrenar där invandrarna är överrepresenterade i relation till den inrikes födda befolkningen är inom sektorerna för tillverkning och utvinning. I alla andra näringsgrenar är man istället underrepresenterade (Hjerm 2002). Därför är det inte heller märkligt att en minskning av arbetena inom tillverkningsindustrin också drabbar den invandrade befolkningen allra hårdast.

I debatten om industrisamhällets omvandling framhålls också förändringarna i arbetsorganisationen och integreringen av ny teknik i den industriella produk-

tionen. Det handlar om en rörelse bort från taylorismens medvetna reducering av arbetet till monotont manuella arbetsmoment och löpande band, i riktning mot lagarbete och mer av självstyrande enheter. Också denna trend måste sättas i relation till den etniska segregeringen inom arbetet. I detta sammanhang är det intressant att knyta an till det sociologiska fältarbete som under Carl-Ulrik Schierups ledning genomfördes på Volvos Torslandaverket i början på 1990-talet (Schierup & Paulsson 1994). Studien visade på en etnisk delning av arbetet i flera undersökta aspekter. Undersökningen delar upp de anställda i tre kategorier utifrån deras etniska tillhörighet. I materialet skiljer man därför mellan svenskar, finländare och jugoslaver. Det rör sig med andra ord huvudsakligen om arbetskraftsinvandrare som alla tagit sig in på den svenska arbetsmarknaden i början av 1990-talet.

Torslandaverket uppvisade vid tidpunkten för studien såväl enheter med traditionellt manuella system med löpande band, som blandformer av mekaniska system och grupporienterade organisationsformer. De manuella systemen utmärktes av det som Braverman (1977) kallar för degraderat arbete, där det inte ställs några särskilda krav på kvalifikationer förutom lojalitet. De manuella systemen på Torslandafabriken visade exempel på en etnisk segmentering, där vissa nationalitetsgrupper inmutat sina egna områden inom något produktionsavsnitt (Augustsson 1994). Inom de nya produktionsorganisationerna för så kallad integrerad mekanisering tillämpas arbetsrotation för såväl de produktiva som de administrativa arbetsuppgifterna. I lagarbetet är den verbala kommunikationen en viktig social integrations- och produktionsfaktor. Vid en jämförelse mellan de båda arbetsorganisationerna, baserad på interjuver med de anställda själva, visade det sig att de nya arbetsorganisationerna ledde till ökade etniska motsättningar mellan arbetarna och en uteslutning av utländska arbetare. Genomgående i intervjumaterialet var tjänstemännens föreställningar om att invandrarna lämpade sig bättre för de enahanda manuella uppgifterna än de mer intellektuellt krävande. När solidariteten inom arbetarkollektivet alltmer luckras upp tycktes ”fördomar och etniska stereotyper alltmer fungera som starka etniska uteslutningsmekanismer inom den moderna grupporganiserade verksamheten” (Schierup 1994). Integreringen av ny teknik tycks ha förstärkt denna tendens till ökad inbördes konkurrens mellan arbetarna.

De etniska stereotyperna blir på detta sätt också självbekräftande. Genom den strukturellt betingade uteslutningen av invandrare, vilka hänvisas till de degraderade arbetsuppgifterna, blir den etniska arbetsdelningen ett faktum. Arbetsdelningen kan sedan förklaras i kulturalistiska termer med hänvisning till nationella stereotyper. Så hade till exempel en jugoslav 15 procents större risk att hamna i någon form av repetitivt manuellt rutinarbete än en svensk (Paulsson m fl 1994). Möjligheterna till att göra karriär och avancera till mer krävande (och bättre avlönade) arbeten begränsades också för invandrarna. Genomgående hade svenskarna i större utsträckning än de utländska medborgarna genomgått någon

form av internutbildning. Kontrasten var betydligt större i jämförelse med jugoslaverna än med finländarna.

Särskild uppmärksamhet riktade forskarlaget mot invandrarkvinnornas situation. De finska och jugoslaviska kvinnorna gavs nästan obefintliga möjligheter till kompetensutveckling eller karriärmässigt avancemang inom företaget. Istället blev man fast i de manuella systemens monotona arbete vid de löpande banden (Britz 1994, Knocke 1994b).

Skillnaderna mellan nationalitetsgrupperna visade sig också i frågan om långtidssjukskrivningen. Jugoslaverna hamnade i långtidssjukdom senare än svenskarna, men när den inträffat varade denna betydligt längre. Den här omständigheten kan förklaras mot bakgrund av den etniska arbetsdelning som hänvisar denna grupp till de mest fysiskt påfrestande arbetena. Skillnaden i sjuktal ska också förstås mot bakgrund av att svenskarna hade en större rotation och bytte arbete oftare än jugoslaverna. Möjligheten att söka sig bort från påfrestande arbetsuppgifter gavs inte jugoslaverna i samma utsträckning (Paulsson 1994).

Schierup framhåller att undersökningsresultatet inte ska ses som något unikt för Volvofabriken i Torslanda, utan att de beskrivna förhållandena förmodligen också överensstämmer med situationen på flera likartade verkstadsföretag. Det är givetvis alltid vanskligt att dra generella slutsatser utifrån en enskild studie. Man ska också komma ihåg att i den mån resultatet speglar situationen för industri-sektorn i allmänhet, så är det den verklighet som rådde i slutet av 1980-talets långa högkonjunktur. De intervjuade invandrarna är i huvudsak arbetskraftsinvandrare från Finland och Jugoslavien. Samtidigt kan studien bidra till en förståelse av 1990-talets etniska utslagning av invandrare. Denna drabbade, som vi har sett, i hög utsträckning också arbetskraftsinvandrare som redan fanns i arbete. Undersökningen visar att invandrarnas kompetens och kvalifikationer ofta var osedda av arbetsgivaren och att de gavs små möjligheter till internutbildning eller avancemang till bättre positioner inom företaget. På så sätt befann de sig i en mer utsatt position än de svenska kollegerna, när konjunkturen plötsligt föll. När vi nu åter står inför en förväntad lågkonjunktur aktualiseras samtidigt frågan om den interna etniska delningen inom samhällsekonomiskt viktiga sektorer och företag.

Sammanfattning

I detta kapitel har vi sett hur arbetarnas sjunkande sysselsättningsnivå varit en tilltagande trend från mitten av 1970-talet och fram till åren just före millennieskiftet. Trots att denna trend har vänts är invandrargruppernas arbetslöshetsnivåer fortfarande mycket högre än den övriga befolkningens. En tydlig tendens är att invandrarna från Norden har en starkare position på arbetsmarknaden än invandrargrupperna från övriga världen. Kvinnor och ungdomar har ofta en mer utsatt position än männen och den äldre befolkningen med samma nationalitet.

1990-talets lågkonjunktur och nedskärningarna inom den offentliga sektorn drabbade invandrarna som grupp hårdare än övriga befolkningen. Detta gäller tillgången till arbete, men också andra välfärdsindikatorer. Även de invandrare som redan vid decenniets ingång fanns på arbetsmarknaden drabbades av arbetslöshet i större utsträckning än den inrikes födda befolkningen. Invandrare med forskarutbildning drabbades lika hårt av arbetslöshet som inrikes födda med enbart grundskoleutbildning

Viktiga förklaringsfaktorer till invandrarnas utslagning från arbetsmarknaden är strukturomvandlingen på arbetsmarknaden, som inneburit en minskning av den industrisektor där invandrarna varit överrepresenterade. Förändringen i arbetsprocessen för industrin genom integreringen av ny teknik och nya former av arbetsorganisation har inneburit en exkludering av invandrare. Konjunktur- nedgången innebar att arbetslösheten särskilt steg inom industrin och den offentliga sektorn. Invandrare har ofta exkluderats från företagens internutbildningar och i högre och i större utsträckning än övriga befolkningen förtidspensionerats eller långtidssjukskrivits. Den kompetens som invandrarna besitter har ofta förblivit osedd av arbetsgivaren. Istället har denna strukturella diskriminering ofta kommit att förklaras med hänvisning till kulturella stereotyper.

Referenser

- Augustsson G (1994) "Två världar – teknik, arbetsorganisation och etniska relationer" i Schierup & Paulsson (red) *Arbetets etniska delning*. Carlssons bokförlag, Stockholm.
- Bell D (1973) *The Coming of Post-industrial Society: A Venture in Social Forecasting*. Basic Books, New York.
- Berggren K & Omarsson A (2001) *Rätt man på fel plats – en studie av arbetsmarknaden för utlandsfödda akademiker som invandrat under 1990-talet*. Ura 2001:5, AMS Utredningsenhet, Stockholm.
- Braverman H (1977) *Arbete och monopolkapital: arbetets degradering i det tjugonde århundradet*. Rabén och Sjögren, Stockholm.
- Britz S (1994) "Starka röster utan arena – invandrarkvinnornas osedda kompetens" i Schierup & Paulsson (red) *Arbetets etniska delning*. Carlssons bokförlag, Stockholm.
- Castells M (1999) *Informationsåldern: ekonomi, samhälle och kultur, band 1, Nätverks-samhällets framväxt*. Daidalos, Göteborg.
- Ekberg J & Hammarstedt M (2002) "20 år med allt sämre arbetsmarknadsintegrering för invandrare" *Ekonomisk Debatt*, årg 30, nr 4.
- Ekberg J & Rooth D-O (2001) "Är invandrare oprioriterade inom arbetsmarknads-politiken?" *Ekonomisk Debatt*, årg 29, nr 4.
- Hedin G (2001) "Utländsk bakgrund ger sent inträde i arbetslivet" *VälfärdsBulletinen*, nr 3, 2001.

- Hjerm M (2002) *Ett förlorat 1990-tal. Invandrarers situation på den svenska arbetsmarknaden under perioden 1990-1996*. Integrationsverkets rapportserie 2002:6, Integrationsverket, Norrköping.
- Knocke W (1994a) "Monumentala dimensioner. Invandrarnas arbetslöshet" *Arbets-historia*, nr 71-72.
- Knocke W (1994b) "Kön, etnicitet och teknisk utveckling" i Schierup & Paulsson (red) *Arbetets etniska delning*. Carlssons bokförlag, Stockholm.
- Levin H, Najib A B & Wennström A (2001) *Invandrarnas företagande i Sverige*. Kartläggning och analys, NUTEK, Stockholm.
- Nelander S & Goding I (2003) *Myter och vanföreställningar eller fakta och kunskap? LO/ Löne- och välfärdsenheten*, Stockholm.
- Paulsson S (1994) "Långtidsfrånvaro och arbetsmiljö" i Schierup & Paulsson (red) *Arbetets etniska delning*. Carlssons bokförlag, Stockholm.
- Paulsson S, Schierup C-U & Åhlund A (1994) "Den interna arbetsmarknaden – etniska skiktningar och dequalificering" i Schierup & Paulsson (red) *Arbetets etniska delning*. Carlssons bokförlag, Stockholm.
- Schierup C-U (1994) "Etnicitet och arbete – studier från en svensk bilfabrik" i Schierup & Paulsson (red) *Arbetets etniska delning*. Carlssons bokförlag, Stockholm.
- Schierup C-U & Paulsson S (red) (1994) *Arbetets etniska delning*. Carlssons bokförlag, Stockholm.
- SOU 1999:49 *Invandrare som företagare – För lika möjligheter och ökad tillväxt*. Betänkande av Utredningen om företagande för personer med utländsk bakgrund, Fritzes, Stockholm.
- SOU 2000:37 *Välfärdens förutsättningar*. Forskarvolym för Kommittén Välfärdsbokslut, Fritzes, Stockholm.
- SOU 2001:79 *Välfärdsbokslut för 1990-talet*. Slutbetänkande för Kommittén Välfärdsbokslut, Fritzes, Stockholm.

